

## 'Schreeuw' (Psalm 126)

Gemeente van Jezus Messias

Een aantal jaren geleden ben ik met vrienden naar Auschwitz-Birkenau afgereisd. Ik vind dat je als theoloog daar een keer geweest moet zijn. Auschwitz is én het symbool van diep menselijk kwaad en tegelijk ook een symbool van opstanding. Het fascisme als de ultieme schoffering van menselijke waardigheid heeft, godzijdank, niet het laatste woord gesproken.

Daarnaast heeft Auschwitz voor mij duidelijk gemaakt dat we niet naïef in de wereld moeten staan. Niet ieder mens deugd. Niet iedereen is geneigd tot alle goed. Er zijn ook mensen die zich laten leiden door macht en geweld. In Auschwitz kijk je in de spiegel van de absurditeit van het bestaan.

Na een bezoek aan het concentratiekamp in het stadje Auschwitz, waar je onder het cynische bord 'Arbeit Macht Frei' loopt, gingen we naar Auschwitz-Birkenau. Dit is het echte vernietigingskamp een paar kilometer buiten de stad. De plek met de gaskamers waar meer dan een miljoen mensen in werden vergast om vervolgens te worden verbrand. In Auschwitz-Birkenau is de sjoah, jiddisch voor vernietiging, tot in het diepst van je ziel voelbaar.

Ik herinner me nog als de dag van gister dat ik over het perron liep waar de overvolle treinen uit heel Europa aankwamen en de mensen werden geselecteerd. De beelden uit de film 'Sophie's Choice' overvielen me. Zonder pijn in je buik en tranen in je ogen kun je daar niet rondlopen. Na het perron liep ik verder naar de barakken. Een immens terrein van 175 hectare. Hoe ver je ook keek zag je houten barakken of de schoorstenen van de barakken die waren blijven staan. Het was een stralende lentedag in april toen ik daar was. Boven me een strakblauwe lucht vol kwetterende vogels, om me heen barakken omringd door fel groen gras met witte bloemen.

De prachtige lente-dag kreeg ik niet gecombineerd met deze vreselijke plek. Alleen wat vogels die de stilte doorbraken. Hier kan het toch niet stil zijn? Hier mag de zon toch niet schijnen? Moet hier niet worden geschreeuwd van verdriet, woede en onmacht? Ik was in de war. Hier moet worden, gehuild, geprotesteerd en geschreeuwd. In naam van al die mensen die zijn vermoord, in naam van de Eeuwige die ieder mens leven schenkt. Om mij heen, in het zonnige Auschwitz-Birkenau, alleen stilte. De profeten namen het Woord als Israëls koningen hun volk onrecht aandeed. Profeten zwijgen niet, ze geven stem aan de Eeuwige.

Het is de Ierse zangeres Dolores O'Riordan van The Cranberries die het uitschreeuwt van woede in haar lied 'Zombie'. Ze schrijft dit lied als ze via het nieuws verneemt dat twee kinderen omkomen bij een bomaanslag van het IRA. Woedend is ze als geweld onschuldigen vermoord. Het kwaad moet worden gestopt. Zwijgen is geen optie. Ze zingt haar lied tegen redeloos geweld.

'Onverschilligheid is de grootste zonde', zei de Joodse schrijver Elie Wiesel. Je kunt als mens onmogelijk onverschillig blijven wanneer humaniteit wordt geschonden. We mogen niet zwijgen wanneer mensen hun naam wordt ontnomen en in nacht en nevel verdwijnen. Wie zich niet uitspreekt tegen onrecht, stemt er mee in. Niet kiezen, is ook een keuze maken. Je kunt niet aan de kant blijven staan wanneer een systeem mensen hun naam ontnemt.

Als gemeente van Christus mogen we niet zwijgen. We zijn geroepen om onrecht te benoemen. Wie spreekt over recht doen zal ook moeten spreken over het aanpakken van diegene die onrecht bedrijven. 'Aan een tandeloos christendom heeft niemand iets', meent de filosoof Kierkegaard. Als de kerk niemand meer ergert of irriteert dan is ze overbodig geworden. In hoeverre ergeren we als protestantse Gemeente Elst nog de samenleving? Irriteren wij de politiek? Of zijn we aan braaf burgerschap ten onder gegaan? Christus navolgen gaat niet zonder het oplopen van kleerscheuren.

De dichter van Psalm 126 gelooft dat de ballingen uit Jeruzalem eens weer zullen terugkeren en een thuis krijgen. 'Zij die in tranen zaaien, zullen oogsten met gejuich.' Het fascisme heeft miljoenen mensen in ballingschap gebracht. Mensen hun thuis ontnomen, van huis en haard verdreven.

Ook vandaag de dag zijn veel mensen gedwongen balling op moeder aarde. Hoevelen zijn niet op de vlucht voor geweld en onderdrukking? De stroom ballingen uit Syrië, Iran en Irak is nog steeds niet gestopt. En waar staan wij dan als fort Europa? Geven wij hen een menswaardig thuis? Hoe spreken we als gemeente van Christus daarover? Zijn we bereid een deel van onze welvaart in te leveren? Het kwaad van corruptie, van macht eist nog steeds zijn tol. De aarde is van de Eeuwige, niet van ons. God roept ons op de vreemdeling een plek te geven, de thuisloze een huis.

Een balling is iemand die zonder thuis. Zonder land, grond, ben je niets. Dan ben je overgeleverd aan de willekeur van de macht. Een thuis is meer dan een letterlijk huis, het gaat om bestaanrecht.

In de jaren 1938 en 1939 stonden Joodse vluchtelingen uit Duitsland voor onze grens. Na de 'Kristallnacht' in 1938 was er voor veel Joden geen perspectief meer in Duitsland. Als ballingen zochten ze een veilig heenkomen. Helaas kregen ze in Nederland geen verblijfsvergunning. Als ongewenste vluchtelingen werden ze geïnterneerd in kamp Westerbork. Een kamp dat de Joodse gemeenschap in Nederland trouwens zelf moest betalen. Een gotspe.

Wat hebben we van deze geschiedenis geleerd? Wat herdenken we rond 4 en 5 mei? Durven we als gemeente van Christus te spreken als vluchtelingen een veilig thuis wordt ontzegd. Durven we uit te spreken dat de aarde van God is en niet van mensen?

God brengt de ballingen weer thuis. Het is het geloof dat het lot van de vluchtelingen zal worden gekeerd die de dichter van Psalm 126 beschrijft dat ook ons als gemeente inspireert. Met Christus geloven en werken wij aan een samenleving waar iedere balling een woning mag vinden.

In haar ontroerende gedicht 'Psalm 4631' beschrijft Hester Knibbe dat ze alleen nog maar kan zwijgen. De titel van het gedicht verwijst naar het grafnummer van haar zoon die op 29-jarige leeftijd aan kanker overleed. Ze kan niet schreeuwen, ze zwijgt en hoopt dat dit waardig zal zijn. Haar tranen zijn op. Hester schreeuwt niet, maar geeft haar verdriet weer in een gedicht. Poëzie als wapen tegen verdriet. Poëzie als troost.

Dat we als gemeente van Christus niet onverschillig zullen blijven. Maar schreeuwen om recht. In woord, in lied, in gebed of als we niet anders kunnen, in poëzie.

Moge het zo zijn

Jeroen Jeroense  
29 april 2021

## **Psalm 4631**

In mijn nood roep ik  
niet en tot niemand, ik zwijg; wie na zoveel  
zand erover nog leeft, heeft het schreeuwen

verleerd. Laat de eik maar kreunen  
en klagen, om blad dat voortijdig  
te gronde, de tak van zijn stam

afgerukt, laat mij woordeloos  
staan in zijn schaduw. Laat

mijn zwijgen niet klein en gebukt  
zijn maar waardig hoog  
en breed als de kroon van de boom

nu zijn wortels en stilte zich  
hechten aan hem en alle gebed  
wordt gesmoord in de aarde.

**Hester Knibbe** (1946)

Uit: *Verstoorde grond*, de Prom, Baarn, 2002

## **Houseband: Zombie , Cranberries**

Another head hangs lowly  
Child is slowly taken  
And the violence caused such silence  
Who are we mistaken?

But you see, it's not me, it's not my family  
In your head, in your head they are fighting  
With their tanks, and their bombs, and their bombs, and their guns  
In your head, in your head they are crying

In your head, in your head  
Zombie, zombie, zombie-ie-ie  
What's in your head? In your head?  
Zombie, zombie, zombie

Another mother's breaking  
Heart is taking over  
When the violence causes silence  
We must be mistaken

It's the same old theme, since nineteen-sixteen  
In your head, in your head they're still fighting  
With their tanks, and their bombs, and their bombs, and their guns  
In your head, in your head they are dying

In your head, in your head  
Zombie, zombie, zombie-ie-ie